

Snøugle *Nyctea scandiaca*

Global utbredelse

Snøugla har en cirkumpolar utbredelse, og er knyttet til treløs tundra eller høyfjellsvidder i Fennoskandia, Russland, Alaska, Canada, Grønland og Island.

Norsk utbredelse og habitatvalg

I Norge er snøugla først og fremst funnet hekkende i vierregionen på høyfjellsvidder fra Sør-Norge (Hagen 1960) til Troms og Finnmark (Solheim 1989). I sistnevnte fylke utnytter arten også kysttundra. Snøugla er primært knyttet til åpne, treløse områder, og kan i vinterhalvåret opptre såvel ved kysten som i kulturlandskap, samt på stepper (Russland) og prærier (Nord-Amerika).

De beste hekkeområdene finner snøuglene i næringsrike myr- og vassdragsområder i mosaikk med markante moreneavsetninger. Store grus- og morenehauger gir snøuglene gode utkikksposter for jakt og vakthold ved reiret, og fuktige myr og vannområder gir tilgang både på smågnagere og våtmarksfugl. Hvis smågnagertilgangen svikter under ungeperioden, kan snøuglene i slike områder til en viss grad kompensere ved å jakte på våtmarksfugl og deres unger.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Til tross for at snøugla kan få fram store ungekull, har arten gått merkbart tilbake som hekkefugl i Norge i vårt århundre. I Sør-Norge har den blitt stadig mer uvanlig som hekkefugl, og ingen sikre hekksteder er dokumentert her etter 1979, da et par hekket på Dovrefjell. Imidlertid sees arten i sentrale fjellstrøk hver gang smågnagerne har toppnivå, og trolig hekker noen ytterst få par fremdeles på eller omkring Hardangervidda, på Dovrefjell og i Nord-Hedmark. Snøugla kan opptre invasjonstypet og hekke tett i fjellstrøk med høye smågnagerforekomster. I Nord-Sverige hekket således trolig flere hundre par snøugler i 1978 og 1983, og i 1985 hekket minst 18 par i Midt-Norge.

Snøugla ble tidligere meget hardt etterstrebet, både av jegere og samlere. Til tross for at arten har vært totalfredet siden 1965 blir den fortsatt utsatt for ulovlig jakt. Ulovlig etterstrebelse er en av de største truslene mot snøugla i Norge i dag. I den grad Norge har en egen, fast bestand av snøugle, omfatter den sannsynligvis høyst noen titalls par. Snøuglenes vandringskapasitet gjør imidlertid at man bør betrakte hele Palearktisk under ett, og i dette området er bestanden betydelig større.

Hekkebiologi

Snøugla legger reiret på bakken, oftest på en opphøyet rabbe hvor snøen tidlig blåser eller tiner vekk. Reiret er en grop i underlaget. Hekkestert er avhengig av vårens forløp i fjellet. I ekstreme tilfeller kan dårlige værforhold spolere hekkeforsøk til tross for god tilgang på smågnagere. Vanligvis starter hekkeforberedelsene i mai. Hannen utfører et fluktspill med grove, hese, svartbaklignende rop. I slutten av mai og begynnelsen av juni legges 3-14 (vanligvis mellom 5 og 8) egg. De ruges omkring 35 døgn, og snøugleungene er flygedyktige etter omtrent like mange dager. 2-3 uker gamle begynner de å vandre vekk fra reirgropa.

Snøugla jakter ved å speide etter bytte fra bakken, eller fra en forhøyning i terrenget som f.eks. en stein, grusmorene eller gresstue. Den lokaliserer byttedyrene ved hjelp av synet, og kan slå etter bytte som befinner seg flere hundre meter unna. I et tilfelle slo en snøugle en vadefuglunge omkring 800 meter unna jaktposten. Snøugla hekker nesten uten unntak i områder hvor smågnagerbestanden er på topp. Det betyr at disse byttedyrene utgjør den altoverveiende delen av snøuglas diett i hekketiden. Tradisjonelt settes snøuglas hekking i sammenheng med store lemenår, men ofte utgjør faktisk fjellrotte en større del av dietten enn lemen. Til sammen utgjør imidlertid småpattedyr 96-99 % av snøuglas næringsvalg i hekketiden.

Snøuglas vinterdiett i Norge er ukjent. I Nord-Amerika består vinterdietten av en større andel fugl. Snøugler som dukker opp på Svalbard livnærer seg i sommerhalvåret ved å jakte sjøfugl i fuglefjellene. Et tilfelle der ei snøugle brukte en fiskebåt utenfor Grønland som «base» for å fange havhest på sjøen, er også kjent.

Trekkforhold

Snøugla opptrer nomadisk, og den trekker vekk fra høyfjells- og tundraregionen om vinteren. Lite er kjent om snøuglas trekkforhold, men både i Russland og i Nord-Amerika overvintrer snøugler i steppe- og prærielandskap langt sør for de ordinære hekkeområdene. I Norge trekker mange snøugler ut til kysten om vinteren, helt sør til Jæren og Lista.

Roar Solheim

Snøugle *Nyctea scandiaca*

- 7 ● Konstatert hekking
- 3 ● Sannsynlig hekking
- 15 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad (kart): 50 x 50 km
(antall B-, C- og D-koder henviser imidlertid til 10 x 10 rutene arten er påvist i)

